

Josef II.

(1780 – 1790)

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/14/Josef_Hickel_Portrait_Josef_II.jpg/515px-Josef_Hickel_Portrait_Josef_II.jpg

Rodina

Josef II. byl nejstarším synem rakouské, české a uherské panovnice Marie Terezie a císaře Svaté říše římské národa německého Františka I. Mezi jeho početné sourozence patřili např. Leopold II. či Marie Antonie provdaná za francouzského dauphina, budoucího krále Ludvíka XVI., která je známější pod jménem Marie Antoinetta.

Josef byl prvním panovníkem pocházejícím z Habsbursko-Lotrinské dynastie. Byl dvakrát ženatý. Poprvé s Isabellou Parmskou (1760 až 1762), kterou hluboce miloval, ale která jeho city neopětovala. S Isabellou měl dvě dcery. Po její předčasné smrti už nebyl schopen navázat žádný užší citový vztah k jiné ženě, ani ke své druhé choti; k druhému sňatku ho donutila Marie Terezie. Jeho druhou manželkou byla sestřenice druhého stupně, dcera císaře Karla VII. Bavorského a Marie Amálie Habsburské - Marie Josefa Bavorská (1764 až 1767). Manželství zřejmě ani nebylo konzumováno. Jeho jediná přeživší dcera s Isabellou, Marie Terezie, zemřela 16. ledna 1780 na zápal plic.

Vláda

Již od mládí se Josef II. zajímal o správní otázky matčiny říše. Inkognito (pod jménem hrabě Falkenstein) podnikl řadu cest po zemi.

Od roku 1764 vládl po boku své matky Marie Terezie, když byl ve Frankfurtu zvolen císařem Svaté říše římské. Faktickou moc však v rukou stále třímala Marie Terezie. V tomto období se se svou matkou často dostával do ostrých konfliktů. Zatímco Josef II. přistupoval k reformě

říše jako osvícenský panovník, Marie Terezie tento myšlenkový proud nikdy plně nepřijala a dala se více vést svou hlubokou katolickou zbožností.

Od smrti své matky v roce 1780 vládl sám a byl zvolen i králem českým a uherským. V této době také prosadil své hlavní reformy. Během své vlády vydal přes 6000 výnosů (v průměru téměř 2 denně). Za nejdůležitější z nich lze považovat zrušení cenzury (později ji znovu obnovil, ale podstatně omezenou), toleranční patent a zrušení nevolnictví (všechny 3 vydány roku 1781).

Byly ale i jiné změny: zlepšení postavení židů, srovnání daní a možností provozovat řemesla, změna doplňování vojska, zřízení katastru půdy a domů (josefinský katastr), reforma trestního práva (mj. v podstatě zrušen trest smrti), zavedení nových úřadů a úředních hodin, tajná policie, zřízení sítě nemocnic, porodnic, nalezců, blázinců, reformy školství, reformy ovlivňující katolickou církev.

Řada reforem byla namířena proti církvi (například zrušení klášterů, které se nezabývaly vzděláváním, zdravotnictvím nebo vědou – téměř poloviny). Některé však katolické církvi mohly dlouhodobě i prospět (možnost odchodu do důchodu pro staré kněze). Stát rovněž převzal výuku kněží (později zrušeno). Mnoho reforem se v praxi ukázalo jako nepřínosných nebo nepřijatelných. Některé byly zrušeny už za Josefova života (například zákaz pohřbívání v rakvích, aby se ušetřilo dřevo a stromy, mělo být nahrazeno pohřbíváním v plátěných pytlicích do hrobů vysypaných vápnem), mnohé po jeho smrti (například radikální reforma daňového systému).

Podle některých pramenů mu ke konci života, kdy navíc i císařství bylo v těžké situaci, úředníci podstrkovali k podpisu nařízení rušící řadu reforem, přičemž Josef už možná ani nevěděl, co podepisuje. Díky jeho rozhodnému a nekompromisnímu postupu v předchozích letech však řada reforem už odvolat nešla.

Koruna Josefa II.

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d8/Crown_of_Joseph_II.jpg/220px-Crown_of_Joseph_II.jpg

Toleranční patent

První z velkých patentů byl tzv. Toleranční patent, jako datum jeho vydání se udává 13. října 1781. Důvodem vydání patentu byla snaha vyjít vstříc osvíceneckému evropskému trendu a současně se vyrovnat se zbytky zejména evangelického vyznání. Toleranční patent tuto menšinu zviditelnil, takže na ni mohlo být působeno cíleně ideologicky, politicky i ekonomicky.

Toleranční patent rušil církevní monopol katolické církve v rakouských korunních zemích a dovoľoval vedle katolického vyznání také luteránské, kalvínské a pravoslavné. Nejednalo se o zrovnoprávnění, ale o „toleranci“, jakési trpění, nekatolická vyznání podléhala řadě znevýhodňujících nařízení, přesto se jednalo o zásadní čin v otázce svobody vyznání.

Od roku 1782 byla podobným způsobem víc tolerována i židovská víra. Židé se od té doby mohli věnovat většině běžných povolání, studovat na univerzitách, v některých oblastech dokonce mohli vlastnit půdu. Bylo zrušeno potupné označování žlutým kolečkem, někde mohli být oslovováni „pane“ místo „žide“. Nadále např. nesměli vstupovat do státních služeb.

Patent o zrušení nevolnictví

Dne 1. listopadu 1781 byl vydán tzv. Patent o zrušení nevolnictví, jímž bylo nevolnictví zrušeno a nahrazeno mírnějším poddanstvím a nadále byla zachována robot (až do roku 1848), čímž byli poddaní vyvázáni z přímé závislosti na své vrchnosti, ať šlechtické či církevní. Tato změna znamenala, že poddaní nepotřebovali souhlas vrchnosti, když se chtěli odstěhovat z panství (např. do města, nebo na panství jiné vrchnosti), když chtěli uzavřít sňatek s osobou žijící mimo panství, když chtěli dát své děti vyučit řemeslu či studovat, což dříve bez souhlasu vrchnosti učinit nesměli. Z poddanství rovněž bylo možné se vykoupit.

Nepřímým důsledkem patentu byl nárůst vzdělanosti (více lidí mohlo svobodně studovat) a podnikatelské činnosti (rolníci mohli odejít do měst, kde byli zaměstnáni v továrnách), což výrazně podpořilo průmyslovou revoluci v Čechách. Možnost stěhování do měst podpořila i český živel ve městech. Mezi další Josefovy kroky patřilo zrušení těch klášterů, které se nevěnovaly veřejně prospěšným činnostem (špitály nebo školy).

Zdroj:

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Josef II. [online]. c2012 [citováno 13. 11. 2012].
Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Josef_II.&oldid=9169463>

(upraveno)

Metodický pokyn pro práci s textem

Metoda INSERT a řešení úkolu:

1. Žáci si pročítají text a značují do něj znaménka dle pokynu učitele:

+ nová, důležitá informace

- s touto informací nesouhlasím, je v rozporu s mými názory

✓ toto již znám, je to pro mě již známý poznatek

? nerozumím tomu, potřebuji pojem, myšlenku vysvětlit

2. Následuje diskuse nad označenými informacemi se znaménky. Cizí slova učitel žákům objasní. Jsou sjednocena a doplněna znaménka + jako hlavní učivo k zapamatování!

3. Učivo o osvícenském panovníkovi Josefu II. je následně doplněno krátkou prezentací.